

VLADA ARSIĆ

**IZGUBLJENE U
MAGLI**

■ Laguna ■

*Svi događaji i likovi u ovom delu su izmišljeni.
Svaka sličnost sa stvarnim likovima i događajima je
– tragična!*

Copyright © 2012, Vlada Arsić
Copyright © 2012, ovog izdanja, LAGUNA

BIBLIOTEKA
MERIDIJAN

Knjiga 35

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

IZGUBLJENE U MAGLI

PROLOG

Magla je i ovog jutra okovala Milano. Svi letovi sa međunarodnog aerodroma Malpensa odloženi su do daljnjeg. Putnici su lagano šetali kroz hol aerodromske zgrade, zastajali pred izlozima i sa nestrpljenjem iščekivali svako novo saopštenje sa razglasa. Najveća nervoza vladala je u grupi koju su činili tri muškarca i jedna žena. Sedeli su u uglu restorana, ali bi svaki čas ustajali, odlazili do šaltera za informacije i nekom telefonirali. Činilo se da im od tog otkazanog leta zavisi sve, možda čak i život.

Jedino je devojka mirno sedela, premda je i ona delovala uplašeno. Unezvereno je gledala oko sebe dok joj je stariji muškarac nešto objašnjavao.

– Ne igraj se glavom, Svetlana – upozorio ju je. – Naš čovek će biti s tobom u avionu, ali ti neće prilaziti. Drugi te čeka na aerodromu. Kod tebe su novac i pasoš. Sa policijom i carinicima ćeš pričati samo ako te nešto budu pitali. Izbegavaj svaki razgovor sa drugim putnicima. Motrimo na tebe i budi sigurna da ćemo reagovati ako nešto krene po zlu.

– Gde uopšte putujem? – usudila se da pita.

– Letiš za Beograd! Čim stigneš na Surčin, stepenicama ćeš se popeti u restoran. Sedi za prvi slobodan sto i naruči koka-kolu i čaj od hibiskusa. Tek tada će ti prići čovek koji te preuzima. Nadam se da sam bio jasan!

– Ne, zaboga! – devojka je poskočila. – Zarekla sam se da neću živa kročiti u Srbiju, a...

Grub stisak ruke za njenu nadlakticu prekinuo je svaku dalju diskusiju. Desetak minuta kasnije oficijelni spiker objavio je prvi poziv za ukrcavanje na let broj 417 za Beograd.

– Konačno! – muškarac je ustao i krenuo. – Znaš šta smo se dogovorili.

Svetlana je pošla za njim noseći u ruci mali sportski ranac. Stala je u red za čekiranje karata i zurila u prazno. Iako je bila bez šminke i skromno odevena, njena lepota se nije dala sakriti. Putnici su je posmatrali sa znatiželjom, a momak do nje se usudio čak i da joj se šapatom obrati:

– Lepa gospođice, nadam se da zajedno letimo za Beograd.

– Nadam se da ćemo se zajedno srušiti!

Muškarac ju je zbunjeno gledao.

Tek kada su se ukrcali u avion i kada se smestila do prozora, dopustila je da je ponesu osećanja. Trudila se da sakrije bol, ali suze nije mogla da zaustavi. Pred očima su joj se smenjivali prizori iz najranijeg detinjstva, slike oca, majke i sestara. Sećala se i bezbrižnih školskih dana, prvih ljubavi i dve vremešne starice koje su poslednje godine života posvetile njoj. Sve ih je izneverila. Sebe ponajviše. Izgleda da je došlo vreme da se greh okaje, da se svi računi konačno namire.

Prvi deo

Zorica

– Ne, ne, zaboga, samo to ne! – Zorica je izbezumljeno skočila sa kreveta i zaridala.

– Smiri se – Miki je pokušao da je obuzda. – Panika je poslednja stvar koja nam sada treba. Moramo, najpre, da razmislimo o svemu hladne glave.

– Šta si tamo video?

– Dvorište je puno policije, nešto mere i zapisuju. Kada sam stigao, mrtvozornici su ga već iznosili.

– Oh, moj bože! Šta sam to uradila?

– Ono što si morala! Da nisi ti, ubio bi ga neko drugi. Naš jedini problem je šta sada da učinimo s tobom.

– Niko me nije video!

– Neko jeste! Videli su te kada si istrčala iz kuće, jedino tebe i traže.

– Pa onda je sve gotovo. Preostaje mi samo da se prijavim.

– Sačekaj malo... Dobrivoje je bio gnjida i niko za njim neće zaplakati. Nažalost, bio je i važan čovek u Jagodini, sada će svi da udare u lelek i kuknjavu, živu će te rastrgnuti.

– Znam, ali to više nikome nije važno. Šta je, tu je!

– Polako... Robija ti ne gine, ali za nju nikada nije kasno. Sedi ovde i čuti, nemoj da izlaziš i isključi mobilni. Još bolje, daj ga meni. On im je trenutno jedina veza s tobom, moramo što pre da ga se rešimo. Uzgred, doneću sve što će nam biti potrebno, a malo ću se i raspitati. Ko zna, možda i nije sve tako crno. Uzmi ovu tabletu, pomoći će ti da se opustiš, možda i zadremaš.

– Miki! – zadržala ga je na vratima. – Miki, hvala ti... Hvala ti na svemu...

Zorica je popila sedativ, došla do fotelje i tromo se spustila u nju.

Dok joj je telo polako levitiralo ka bezdnu, pred očima su počele da iskre slike iz detinjstva. Gledala je umorne oči oca, lice majke, kišom natopljene ulice Požege, recitacije sa male mature... Tu negde bio je i Zoran, njen brat blizanac koji je zauvek otplovio iz njenog života. Nikada se nisu razdvajali, uvek su bili jedno, a sada... Dok on ispunjava svoje dečачke snove na nekom brodu, na nekom dalekom moru, njegova sestra korača po rubu pakla.

1.

Trninići su bili ugledna porodica u Slavonskoj Požezi. Reklo bi se, Srbi sa pedigreom. Otac Milivoje bio je profesor istorije u požeškoj gimnaziji, majka Ljubica radila je kao vaspitačica u vrtiću. Zoran i Zorica su bili deca. Voljena i pažena, premda ne i razmažena. Leta su provodili u svojoj garsonjeri u Medulinu, vikende i praznike u Oljasima, selu desetak kilometara udaljenom od Požege. Tamo je otac imao vinski podrum, malu destileriju za proizvodnju rakije, voćnjak i svu slobodu ovoga sveta. Zorica je volela svoj ranč koji se prostirao na desetak ari. Sa svih strana je bio omeđen zidom od cigle, visine oko dva metra, ali joj ta izolovanost nije smetala. Naprotiv. Dvorišna vrata su se otvarala samo kada bi trebalo da propuste njih ili njihove prijatelje. A prijatelja je zaista bilo mnogo. Celokupna društvena elita slavonskog gradića rado bi se okupljala na tatinom „garden žuru“, degustaciji poslednje berbe grožđa pretočenog u vino, sedeljkama uz kafu na terasi ili uz tek raspaljeni roštilj.

Dolazili su novinari, sudije, opštinski funkcioneri, tati-ne kolege i prijatelji. Sa njima, po pravilu, i njihove žene i razuzdana deca. Tražila je Zorica i među njima nove drugare, ali ih je retko nalazila. Nije znala zašto, ali joj je druženje sa seoskom decom mnogo više prijalo. Barem kada je bila tamo. Povazan bi jurili seoskim šorovima, ganjali guske i patke, peli se na vrbe, pokušavali da priđu rodama... Iako po mnogo čemu sličan sestri, Zoran je bio drugačiji. Istina, voleo je i on selo, ali mu je život na moru bio ispunjenje dečaćkih snova. Sanjario je da završi brodarsku školu, otisne se na pučinu i tamo negde, na egzotičnom ostrvu, zasnuje porodicu, kupi brodić i turiste svakodnevno prevodi preko morskih valova. Ali bio je nasukan usred Slavonije i stešnjen između Papuka, Krndije, Psunja i Diljgore. Njegovi snovi o modroj pučini bili su daleko barem koliko i sama morska obala.

U Oljasima su se često vodile i društvene debate. Zagrejana dobrim vinom i založena pečenim mesom sa roštilja, polemika bi krenula od aktuelnih opštinskih problema, pa preko društvenih i kulturnih dešavanja stigla sve do daleke istorije. Ili povijesti, kako se tamo govorilo. Prednjačio je dr Ante Lukačević, profesor hrvatsko-srpskog jezika i tatin kolega, koji nije propuštao priliku da aktuelne nevolje hrvatskog naroda pripiše Mariji Tereziji, odnosno njenoj odluci da Srbima na granici dodeli privilegovan položaj. „Još od tada“, govorio je Lukačević, „Hrvati su stekli kompleks kojega se nikada nisu rešili. Lako im je potom bilo nametnuti i srpsku krunu, pa čak i Broza koji je, iako Hrvat, više vodio računa o tome kako srpski gedžovan diše, nego šta su interesi u Hrvata.“

Milivoje je izbegavao da učestvuje u ovakvim polemikama. Bio je profesor istorije, mnogo toga je znao, ali mu je ova priča ličila na večito raspredanje o tome šta je starije: kokoš ili jaje, ko je prvi došao, ko je prvi počeo i kako je ko prošao. Preci su mu vekovima živeli u Slavoniji, mnogo duže nego Antini, koji su se ovde naselili nakon mađarske revolucije. Hrvatsku je oduvek smatrao svojom domovinom, ali i trusnim područjem u kojem je svako zlo podjednako dobro uspevalo. Iskustvo iz Drugog svetskog rata, još svežije iz Hrvatskog proleća, nametalo mu je opreznost. Znao je koliko je teren zapaljiv, kako je dovoljna samo jedna varnica da miran suživot, međusobno uvažavanje i tolerancija među ljudima nestanu u samo jednom trenu.

Trudio se da svoj posao obavlja časno i pošteno, pridržavao se gradiva i pravila utvrđenih aktima prosvetnih vlasti, a ispravljanje istorijskih krivih Drina radije je prepuštao drugima. Trudio se da bude iznad povremenih opaski hrvatskih kolega upućenih na račun njegove nacionalne pripadnosti, ali i da nikada ne učestvuje u „srbovanju“ svojih prijatelja i rođaka, koje je tako često primećivao na slavama i svadbama. Voleo je svoju decu, porodicu i sitna životna zadovoljstva, ali je u dubini duše osećao da je sve privremeno i da će povremene iskrice kad-tad prerasti u vatrenu stihiju.

U njihovoj kući nije bilo važno ko je bio Srbin a ko Hrvat, ko se kako krstio i kojem se Bogu molio. Decu je učio da se ljudi dele na dobre i loše, na vredne i lenje, na milosrdne i one druge. Tako ih je učio, a i sam je u to verovao. Imao je svoj mali svet oličen u supruzi koju

je neizmerno voleo, deci koju je obožavao i probranom krugu prijatelja. Verujući da sva zla potiču od dokolice, trudio se da svojim blizancima omogući putovanja i široko obrazovanje, jedino na čemu nikad nije štedeo. Nije se povodio za svojim rođacima, prijateljima i kolegama koji su se utrkivali da zadovolje svaki dečiji hir, nije previše mario ni za tehničke novotarije, teranje mode i druge besmislice. Ali je zato insistirao na školi, na čitanju i učenju stranih jezika, pa su oboje, i Zoran i Zorica, vladali engleskim i italijanskim jezikom i pre nego što su dovršili osnovnu školu.

U gimnaziji je bio omiljen i među učenicima i među profesorima. Poznavali su ga kao strogog predavača, zahtevnog na časovima a blagog na ispitima. Trudio se da iz svojih učenika izvučе najviše što može, ali je vodio računa i o njihovim kućnim problemima, porodičnom statusu, zdravstvenim tegobama, svemu onom što je, po njegovom mišljenju, imalo značaja za utvrđivanje konačne ocene.

Među decom je imao nesumnjiv autoritet, a među kolegama ugled i poštovanje. Nikada se nije upuštao u međusobne tračeve i ogovaranja, a za pošalice na sopstveni račun nikada nije mario. Čak ni kada bi mu kolega Lukačević, više u šali nego u zbilji, rekao da je čovek retkoga kova.

„Gospodine Trniniću“, govorio mu je, „vi ste toliko fin gospodin, da prosto ne mogu vjerovati da ste Srbin!“

Krajem osamdesetih Lukačević se, i inače, više bavio pitanjima „povijesti“ nego maternjim jezikom koji je predavao. U kafani, zbornici, u Oljasima, svuda gde bi se zatekao i gde bi pronašao nekog voljnog da ga sluša, pričao je o neravnomernom razvoju jugoslovenskih republika,

ali i o tome da će napredniji uvek na leđima tegliti one zaostaliye, neumešnije, sklonije lagodnom životu i svakojakoj besposlici.

„Mogu Srbijanci pljuvat’ po Brozu kol’ko hoće, al’ on je vječito gurao vodu na njihov mlin“, govorio je često Milivoju. „Znaš li ti, dragi kolega, da je sedamdesetih Jugoslavija imala čak četiri najveća gradilišta u Evropi? I pogodi gdje? Sva četiri u Srbiji! Zajedničkim snagama smo gurali željeznicu ka Baru, auto-put ka Nišu, kopali kanal Dunav–Tisa–Dunav i dizali branu na Đerdapu. I kome će to, moliću ljepo, sutra služiti i kome će sve to biti od koristi?“

Jedini pred kim se Lukačević ustručavao da jadikuje, bio je njihov kolega, profesor fizičkog vaspitanja, Petar Drljača. Ne samo zato što je bio Srbin, znatno mlađi i fizički jači od njega, već ponajviše zbog dubokog ožiljka na licu koji su Petru, još kao trogodišnjem detetu, negde na Kozari, urezale ustaše. Pričati njemu o pogaženim pravima Hrvata bilo je ironično i neukusno, ali i krajnje opasno, pa je pred njim uglavnom držao jezik za zubima.

Milivoje se nije plašio Lukačevića, ali je strepeo od bandoglavih domoljuba, pogotovu ako bi se kojim slučajem povampirilo ono ustaško „U“ na kapama. Smetalo mu je i ponašanje njegovih sunarodnika koji bi često, usred kafane, bez ikakvog povoda i razloga zapevali srpske patriotske pesme, provocirajući i izazivajući svoje komšije. Nacionalni sastav stanovništva u Slavonskoj Požegi bio je mešovit, koliko Hrvata toliko i Srba.

Stanje se drastično pogoršalo u godinama posle Titove smrti, kada su priče o Jasenovcu i srpskom tuđinu bivale sve češće, besede sve praznoglavije, a argumenti

govornika, zaslepljenih nacionalizmom i teškim alkoholizmom, sve više dobijali na žestini. Sluteći zlo, pojedine srpske porodice su uveliko tražile rezervnu varijantu, stidljivo su prodavali vikendice i tražili slične u Vojvodini, ali vekovna ognjišta još niko nije napuštao. Najmanje je o tome razmišljao Milivoje. On nije imao rezervnu državu, u Srbiji nikada nije živeo, pa ako ga zlo i potera, mislio je, biće to i njegov kraj.

2.

Opijena tabletom koju je dobila od Mikija, uplašena i nervno rastrojena, Zorica je pokušala da se priseti jutrošnje scene, prizora koji bi sada najradije zakopala duboko u sebi. Seća se da je majka rano otišla na groblje, da se ona spremala za školu. Bila je pod tušem kada je osetila nečiji pogled na sebi. Naglo se okrenula i na vratima videla očuha Dobrivoja, koji ju je i dotad požudno gutao očima. Ipak, ni sanjala nije da bi mogao da ode toliko daleko. Počela je da vrišti, rukama prekriva grudi i genitalije, ali mu to nije smetalo. Izvukao ju je iz tuš-kabine i povukao ka dnevnoj sobi. Sve vreme se otimala, zarivala mu nokte po leđima, ali bila je slamka na vetru. Grdosija od čoveka, za dve glave viši i barem duplo teži, nosio ju je kroz kuću kao da je laka kô pero. Ni sada ne zna kako je uspela da dohvati tiganj u kome joj je mama, pre nego što je otišla, pržila jaja za doručak. Ne seća se ni prvog udarca od koga je popustio Dobrivojev pritisak, a još manje kako se našao na podu. A onda je nešto zverski, životinjski proradilo u njoj.

Besomučno ga je udarala po glavi, krv je prskala na sve strane, a ona je udarala sve jače i jače. Ne zna ni koliko je dugo to trajalo. Na brzinu je otrčala u kupatilo, sprala krv sa sebe, obukla farmerke i majicu, a zatim istrčala na ulicu. Kao bez duše trčala je niz Budžino brdo, ka gradu, ne znajući ni kome ni gde ide. Tek kada je prešla preko mosta kod fabrike *Kablovi*, malo se pribrala. Sela je na jednu klupu, spustila glavu i ruke zavukla u razbarušenu kosu.

– Gospođice, da li vam je dobro? Hoćete li da pozovemo Hitnu pomoć?

Kao kroz maglu gledala je ispred sebe baku sa cegerima, a baka, kada joj je videla lice, prestrašila se još više.

– Gospođice, šta vam se dogodilo? – pitala je unezvereno. – Lezite na klupu, odmah ćemo nekog pozvati.

– Ne, nemojte! – Zorica se u trenutku osvestila. – Nemojte, molim vas. Tu, preko puta, stanuje moj prijatelj, on će mi pomoći!

Ustala je i tromo pošla niz ulicu dok joj je sumnjičavi pogled starice probadao leđa. U zgradi preko puta zaista je živio Miki, njen drugar iz škole. Nisu bili preterano bliski, ponajviše zbog toga što joj se drsko udvarao i nedvosmisleno pokazivao da bi je rado odveo u krevet. Hvalisao se svojim vezama u gradu, poznanstvom sa važnim ljudima, mogućnošću da brzo i lako završi svaki posao.

– Nema problema koji za tili čas ne mogu da ti rešim – hvalio se.

– Moj jedini problem si ti – odvrćala ga je.

Bio je crnokos, visok i zgodan, mnoge cure su tvrdile da je duhovit i zabavan, ali joj se njegova navalentnost nije dopadala. Još manje joj se sviđalo njegovo društvo, grupa zgubidana i lezilebovića, tatinih sinova, za koje se pričalo

da se bave svim i svačim, a u suštini ih nije zanimalo ništa. Ali ovog puta, razmišljala je, možda bi zaista mogao da joj pomogne.

Miki je izašao još oko podneva, a mrak je uveliko počeo da osvaja. Gledala je sunce na zalasku, isto ono, činilo joj se, koje je godinama gledala u Oljasima. Ipak, crvenilo zapada ju je podsetilo i na nešto drugo, nešto strašnije i zlokobnije. Nebo je bilo takvo i početkom devedesetih, kada su prve granate poletele ka Požegi. Srbi su uveliko napuštali grad, porodice slali ka Srbiji, a zatim žurili da se pridruže vojnim formacijama izvan varoši. Trninići su bili retki Srbi koji su ostali kod svoje kuće. Milivoje je bio previše star da bi se lomatao po šumi, deca mala, a majka previše uplašena da bi se s njom nekud moglo krenuti. Preostalo im je samo da sede u kući i čekaju da se ludilo što pre okonča.

Milivojeva odluka naišla je na osudu i jednih i drugih. Među Srbima je izazvala bes i želju za osvetom, a kod Hrvata podozrenje. U gimnaziju više nije išao, jer je među prvima dobio otkaz. Doduše, u školi se uveliko učila neka drugačija povijest, nova istina kojoj nije bio dorastao i za koju je, još manje, bio podoban. Rezerve hrane u podrumu i zamrzivaču omogućile su im da danima bez preke potrebe ne izlaze iz dvorišta, ali su strepnja i bojazan bili sastavni deo života. Niko ih nije zvao, niko posećivao, ali time kao da je i strah bio veći i zlokobniji. Jednostavno, niti su znali šta se napolju dešava, niti su smeli da nekog za to pitaju.

Trajalo je sve to do jednog kasnog predvečerja, kada se zvono oglasilo na vratima. Ko god da je, nemo su pomislili,

dobro ne donosi. Milivoje je bojažljivo otvorio vrata pred kojima je u svečanom odelu, sa šeširom i leptir-mašnom, stajao niko drugi do njegov bivši kolega – dr Lukačević!

– Nadate li se gostima? – upitao je nekadašnji profesor hrvatsko-srpskog jezika, kojem je ovo drugo odavno otpalo i sa časa i sa srca.

– Dobrim vazda – prošaputa Milivoje i skloni se s vrata da propusti gosta.

Iako je ranije bio čest gost u njihovom domu, Lukačević se ponašao kao da je prvi put u njega zakoračio. Dugo je posmatrao slike na zidu, zagledao naslove knjiga na policama, svaki detalj je pomno razgledao kao da ga prvi put vidi.

– No, hoćete li me ponuditi da sednem?

– Naravno, dragi prijatelju – Milivoje smeteno poskoči.

– Da li je po volji neko piće?

– A kad nije bilo?

Posle duge, neprijatne tišine, cela kuća se uzbudi. Majka otrča u kuhinju da pristavi kafu i naseče meze, a otac je već točio lozu koju je Ante naročito voleo.

– Vi se načisto otuđiste, dobrovoljno se zakopaste u ovaj kućni pritvor?

– Ni sami ne znamo šta da radimo – odgovori Milivoje.

– Vidiš kakva su vremena...

– Znam, znam i razumijem – reče bivši prijatelj kuće.

– Prosto ne znam kome je u ovom trenutku teže.

Nakon toga razgovor poteče u nekom običnom, sasvim drugačijem pravcu. Pričalo se o zdravlju, vinu, nekadašnjim žurevima, bivšim kolegama i prijateljima, deci i godinama koje neumitno pristižu i ostavljaju godove na krhkom ljudskom telu. Prvi put otkako je upoznao

Lukačevića ovaj je zanemario priču o Srbima i Hrvatima, pravdi i nepravdi, ponajviše o onom što su obojica u tom trenutku nosili na srcu. Sem toga, čudilo je i vreme posete koje je odavno prevazišlo pravila pristojnosti. Deca su odavno otišla na počinak, za njima i Ljubica, a Lukačević je sedeo bez i najmanjeg znaka želje da ustane i da se konačno oprosti.

Zora je uveliko svanula kada se lenjo pridigao, protegao i krenuo ka vratima. Milivoje ga je ispratio do dvorišne kapije odakle se pružao divan pogled na usnulu Požegu.

– Lijepa je ova naša varoš – rekao je više za sebe. – Može je tući i razarati samo onaj ko je nikad i nije volio.

Taman je krenuo, kada je još jednom zastao i odlučno pogledao Milivoja u oči.

– Slušaj me dobro, prijatelju! Iz ovih stopa budi svoje i gledaj gdje ćete. Pokupi šta možeš i bježi. Sinoć je tvoja kuća bila na spisku za rušenje i paljenje, a pošteđena je samo zato što sam ja bio u njoj. Gledaću do večeri da nekog svog ubacim u nju, možda i preživi ovo ludilo. Ako riječ ponovno nadvlada topove i granate, ako ovo sranje prestane, možda ćeš se jednog dana i vratiti. A sada pohitaj, životi su najvažniji.

Milivoje nije mogao ni usta da otvori. Nemo je gledao u leđa prijatelja, čoveka koga je znao čitavog života, a nikada nije stigao da ga upozna. U vreme opšteg bezumlja i rasula, u doba kada se dobro zaboravljalo a svaki greh iz prošlosti višestruko uvećavao, poslednji čovek na koga se mogao osloniti u ovom gradu bio je upravo on – dr Ante Lukačević!

Majka je usplahireno probudila decu i naterala ih da se odmah obuku i ponesu ono najosnovnije. U prenatrpanoj

ladi nije bilo previše mesta. Ponajmanje za slike, knjige i drage uspomene. Jedino što je Zorica uspela da ugrabi bio je tatin zlatan broš sa crnim kamenom u obliku pauka, poklon za deseti rođendan od koga se nikada nije odvajala. Ponela ga je čak i jutros, u trenutku kada još nije shvatala šta ju je snašlo.

Putovanje ka Srbiji teklo je zaobilaznim pravcem. Mili-voje se plašio da pođe zakrčenim auto-putem, tim pre što bi kretanje ka istoku vozila sa hrvatskim tablicama izazvalo podozrenje obe zaraćene strane. Umesto ka Slavonskom Brodu, krenuo je na sever, ka Mađarskoj. Osim automobila, jedino što je imao bilo je osamnaest hiljada maraka, životna ušteđevina koju je na vreme podigao iz banke. S tim je trebalo da se krene iz početka, da se pronade kuća ili stan, da se prehrani porodica... Premalo i za nekog čiji je životni put tek započinjao.

Srpsku granicu prešli su kod Kelebije i već tada je trebalo da odluče kuda dalje. U Srbiji nije imao nikog svog, a nekadašnjim prijateljima rasutim širom zemlje odavno se izgubio svaki trag. Još u kolima su rešili da se ne zadržavaju u Vojvodini, jer je bila preblizu svega onog od čega su bežali. Ponajviše uspomenu i sećanju na jedan miran i bezbrižan deo života. Znali su da neće ni u Beograd, koji je za njihov ukus bio prevelik, a za istanjeni novčanik i previše zahtevan grad. Izbor je pao na Jagodinu, varošicu u srcu Pomoravlja, podjednako udaljenu od svih granica i nekih novih, budućih nesreća. Sa auto-puta su se isključili pred sam zalazak sunca, u vreme kada se krov nad glavom ne traži. Noć bez sna proveli su u kolima kraj gradske pijace, preko puta crkve, ćuteći i prepuštajući se svakojakim brigama i strepnji. Zorica i Zoran su bili deca, Ljubica i

previše uplašena, a Milivoje umoran i star. Ipak, znao je da od njega sve zavisi. Ako sada popusti, mislio je, ako se sada ne snađe, sve što je do tada radio i za šta se čitavog života borio, odneće voda.

Prva dva meseca u Jagodini živeli su kao podstanari. Iznajmili su jednosoban stan u suterenu zgrade, čiji su zidovi odisali memlom, truležom i buđi. Vlasnik stana, lokalni preduzetnik i muljator svega i svačega, emotivno je bio vezan za ovaj prostor, pa je u skladu s tim podesio i kiriju. Životna ušteđevina brzo se topila, a svaki Milivojev pokušaj da pronađe bilo kakav posao bio je uzaludan. Jedina ponuda na berzi rada bila je građevina i teško fizikalisanje kojem njegova bolesna kičma, godinama opterećena spondilozom i raznim uklještenjima, ni najmanje nije došla.

Tračak svetla se pojavio kada su posredstvom jednog poznanika kupili trošnu kućicu u Voljavču, selu dva kilometra udaljenom od periferije grada. Za nju su dali i poslednju paru koju su imali, ladu kojom su došli i obećanje da će za godinu dana isplatiti još dve hiljade maraka.

Sve ono što se kasnije dešavalo za Zoricu je bila i ostala tužna uspomena. Mama se posvetila maloj bašti iza kuće iz koje su ubrzo, kao sa pijace, počeli da pristižu mladi krompirići, luk, paradajz i paprika. Nije bila vična povrtarstvu, ali je to nadomestila voljom i upornošću. Ceh su platile njene ruke, nekad doterane i manikirane, a sada zborane, suve i vazda obeležene crnim belegom ispod nokata. Ipak, u telu i licu nije se menjala. I dalje je bila zgodna, lepuškasta i, po sudu većine komšija, privlačna.

Milivoje se u međuvremenu zaposlio kao portir u Jagodinskoj gimnaziji. Prihvatio je taj posao kao ironiju

sudbine, ali se trudio da svoju prošlost i nekadašnju karijeru ne pominje. Znao je da boljem ne može da se nada, a isticanje titule i diploma samo bi podstaklo podsmeh i sažaljenje novih kolega. Bio je zadovoljan kakvom-takvom platom, ali i mogućnošću da se bavi dodatnim poslom. Preko leta se mogao videti na seoskim njivama gde je sakupljao letinu, brao voće, pomagao pri utovaru i istovaru, svuda gde je mogao da zaradi neki dinar. Trudio se da ublaži nesreću svoje porodice, da im olakša svakodnevicu, da im vrati osmehe na lica i nagovesti da svako zlo, ma kakvo bilo, jednog dana mora da se okonča. Želeo je mnogo toga, ali telo nije izdržalo. Jednog jutra, dve godine kasnije, zatekli su ga mrtvog za čuvarskom klupicom u školskom hodniku.